
Оксана Сагач

**ЗМІНИ В АДМІНІСТРАТИВНО-
ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ПОДІЛІ УСРР
НА ПОЧАТКУ 20-х рр. ХХ ст.**

Територіально-ієрархічна структура у кожній країні виростає з історичного досвіду тривалого співіснування людських спільнот і вибудовується відповідно до владної ієрархії. У ній мають враховуватись розміри і освоєність території, густина населення і його етнічні характеристики, стан комунікацій, історичний досвід соціально-економічних міжрегіональних зв'язків.

Сучасний національно-територіальний простір України є результатом тривалої еволюції, оскільки, на кожному новому історичному етапі, тут виникали нові центри тяжіння і нові просторові конфігурації. Основними одиницями адміністративно-територіального поділу в різні часи були землі, волості, воєводства, повіти, полки, сотні, намісництва, губернії, комітати, жупи, округи, райони, області.

В традиціях районування України відбилися сформовані історично особливості, пов'язані із способами розселення людей, природо-користуванням, організацією господарства, соціальним устроєм. В міру розвитку соціальних процесів зменшувалась роль природних факторів, натомість зростало значення соціокультурних, сполучених із політичними розрахунками.

У радянському баченні адміністративно-територіальна одиниця являла собою штучно створений просторово політичний інститут, підпорядкований модернізаційним завданням. Ця штучність допускала часті зміни територіальних конфігурацій і зумовлювала нестійкість територіальних утворень. Запровадження у 20-х рр. ХХ ст. районного рівня адміністративно-територіального устрою не ґрунтувалось на реальних потребах, а мало на меті створення вузлових пунктів реалізації директив партії і радянської влади.¹

Роботи по районуванню УСРР почалися з 1 лютого 1922 р., коли ВУЦВК видав постанову «Про адміністративно-територіальний поділ України», яка забороняла губернським та повітовим виконкомом проводити будь-які територіальні перетворення самостійно. Її метою було проведення змін поділу за єдиним для всієї УСРР планом,

¹ *Верменич Я. В.* Територіальна організація в Україні як наукова проблема: регіонально-історичний та політико-адміністративний виміри. — К., 2008. — С. 42–71.

основуючись на економічних ознаках та наукових даних.² Принципи проведення першого адміністративно-територіального поділу республіки були затверджені III сесією ВУЦВК VI скликання у постанові від 25 жовтня 1922 р. «Про адміністративно-територіальний поділ України і спрощення радянського апарату». Ця постанова лягла в основу проведення першого етапу реформи — скорочення чисельності повітів і волостей та створення замість них округів чисельністю від 400 до 600 тис. чоловік та районів чисельністю від 25 до 40 тис. чоловік, за рахунок чого існуючі адміністративно-територіальні одиниці збільшувались за розміром, а їх чисельність, відповідно, зменшувалась.³ Таким чином в територіальну структуру адміністративних одиниць вносилась однорідність та з'являлась можливість враховувати їх господарчо-економічні особливості, на яких, у подальшому, повинен був базуватись розвиток округів.

Однією з причин реформування адміністративно-територіального устрою була стихійність та хаотичність будь-яких територіальних змін, починаючи з 1917 р. — створення УСРР і закінчуючи 1923 р. — початком адміністративно-територіальної реформи. Єдиною закономірністю, по відношенню до цієї стихійності, було збільшення загальної кількості адміністративно-територіальних центрів за рахунок реформування старих і створення нових губерній, повітів та волостей. Так, у лютому 1919 р. Раднарком УСРР видав декрет про утворення Донецької губернії, до складу якої увійшли Словяно-сербський та Бахмутський повіти Катеринославської губернії. Центром новоствореної губернії стало місто Луганськ.⁴ Згідно постанови ВУЦВК «Про затвердження меж і складу Донецької губернії» від 16 квітня 1920 р., до складу губернії, крім вище означених, увійшли Маріупольський повіт Катеринославської губернії, Старобільський та частини Ізюмського і Куп'янського повітів Харківської губернії, Таганрозький округ та частини Донецького і Черкаського округів Донської області РРФСР.⁵ У грудні 1920 р. центр був перенесений з Луганська у місто Бахмут.⁶

На відміну від інших губерній УСРР, Донецька губернія була поділена на райони, а не на волості. Районний поділ залишився тут з часів Російської імперії, коли існував поруч з повітовим. Самі райони об'єднували близько розташовані рудники й заводи і були, скоріше, економічною категорією. Ще до введення в дію

² ЗУ України. — 1922. — № 5. — Ст. 74.

³ ЗУ України. — 1922. — № 45. — Ст. 668.

⁴ Центральний державний архів вищих органів влади і управління (далі ЦДАВО). — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 1056. — Арк. 1-7.

⁵ ЗУ України. — 1920. — № 7. — Ст. 121.

⁶ ЦДАВО. — Ф. 5. — Оп. 1. — Спр. 333. — Арк. 12-18.

постанови «Про затвердження меж і складу Донецької губернії», 17 січня 1920 р., Донецький губревком видав постанову про її поділ на одинадцять районів.⁷ Кількість районів не залишалась стійкою, тільки протягом 1920 р. вона декілька разів змінювалась. Так у серпні їх кількість збільшилась до тринадцяти: Боково-Хрустальський, Гришинський, Алчевський, Єнакіївський, Лисичанський, Каменський, Луганський, Маріупольський, Олександрово-Грушевський, Слов'янський, Старобільський, Таганрозький, Юзівський. Райони ділились на підрайони, а підрайони, в свою чергу, на волості. Згодом волості були ліквідовані у всіх районах, крім Слов'янського. У 1921 р. районний адміністративно-територіальний поділ був заміненний повітовим.⁸

У квітні 1919 р. Мглинський, Новозибківський, Стародубський та Суразький повіти Чернігівської губернії, в результаті угоди, укладеної між представниками республік, були передані РРФСР. Означені повіти увійшли до складу новоствореної Гомельської губернії.⁹

Постановою ВУЦВК від 10 травня 1919 р. Херсонську губернію було розділено на дві: Одеську з центром в Одесі і Херсонську з центром в Миколаєві. 28 січня 1920 р., після звільнення півдня України від денікінців, Всеукрревком видав нову постанову, щодо розділення Херсонської губернії на Одеську і Херсонську, остання, 13 березня 1920 р. і 25 грудня 1920 р., повторно, була перейменована у Миколаївську. До складу Одеської губернії увійшли повіти: Тираспольський, Одеський, Очаківський та Ананьївський. Згідно постанови ВУЦВК від 18 серпня 1920 р. до неї також був приєднаний Балтський повіт з Подільської губернії.¹⁰ До складу ж Миколаївської увійшли Миколаївський, Єлисаветградський, Херсонський, Олександрійський та Дніпровський повіти. Останній раніше входив до складу колишньої Таврійської губернії. У серпні 1920 р. місто Очаків було передане до Миколаївської губернії.¹¹

У 1920 р. були створені Олександрівська та Кременчуцька губернії. Проект створення Олександрівської губернії, з центром у місті Олександрівськ, був затверджений ВУЦВК 8 липня та додатково 30 липня 1920 р.¹² До її складу увійшли Мелітопольський та Бердянський повіти з колишньої Таврійської губернії і Олександрівський повіт з Катеринославської губернії. Згодом

⁷ ЦДАВО. — Ф.5. — Оп. 1. — Спр. 331. — Арк. 3–14.

⁸ Там само. — Арк. 22 — 33, 89.

⁹ Державний архів Чернігівської області. — Ф. Р-942. — Оп. 1. — Спр. 60. — Арк. 169.

¹⁰ ЦДАВО. — Ф.5. — Оп. 1. — Спр. 345. — Арк. 3–31.

¹¹ ЦДАВО. — Ф.1. — Оп. 1. — Спр. 39. — Арк. 4–36.

¹² ЦДАВО. — Ф.5. — Оп. 1. — Спр. 328. — Арк. 34.

кількість повітів збільшилась за рахунок створення Велико-токмацького та Гуляйпільського. 23 березня 1921 р. ця губернія була перейменована у Запорізьку.¹³

Згідно вище названої постанови ВУЦВК від 8 липня та додатково 30 липня 1920 р. була створена Кременчуцька губернія, з центром у місті Кременчук. До складу цієї губернії увійшли Золотоношський, Хорольський, Кременчуцький повіти з Полтавської губернії, Чигиринський та Черкаський з Київської губернії та Олександрійський з Миколаївської.¹⁴

У 1920 р. до складу УСРР входило дванадцять губерній: Волинська, Подільська, Київська, Чернігівська, Полтавська, Харківська, Одеська, Миколаївська, Катеринославська, Олександрівська, Донецька, Кременчуцька.¹⁵ Ці губернії різнилися за площею, чисельністю населення, кількістю повітів. Так Донецька губернія складалась з 13 районів, які названі вище. Полтавська, Чернігівська та Волинська — з дванадцяти повітів кожна. Полтавська складалась з Гадяцького, Зіньківського, Костянтиноградського, Кобеляцького, Лохвицького, Лубенського, Миргородського, Переяславського, Пирятинського, Полтавського, Прилуцького, Роменського повітів; Чернігівська — з Борзнянського, Глухівського, Городнянського, Козелецького, Конотопського, Кролевецького, Ніжинського, Новгород-Сіверського, Остерського, Сосницького, Чернігівського, Шосткінського; Волинська, відповідно — з Володимиро-Волинського, Дубенського, Житомирського, Ізяславського, Ковельського, Кременецького, Луцького, Овруцького, Острозького, Новоград-Волинського, Ровенського, Старокостянтинівського.¹⁶ Згодом кількість повітів у Волинській губернії скоротилась, оскільки за мирним договором від 18 березня 1921 р. до Польщі відійшли Володимиро-Волинський, Дубенський, Ковельський, Кременчуцький, Луцький, Ровенський повіти та місто Острог з частиною повіту.¹⁷

Київська, Харківська та Подільська губернії складались з одинадцяти повітів кожна. Київська — з Білоцерківського, Бердичівського, Звенигородського, Канівського, Київського, Липовецького, Радомишльського, Сквирського, Уманського, Таращанського та Чорнобильського; Харківська — з Ахтирського, Богодухівського, Валківського, Вовчанського, Зміївського, Сумського, Лебединського, Ізюмського, Куп'янського, Чугуївського та Харківського; Подільська — з Брацлавського, Гайсинського, Вінницького, Літинського, Летичівсь-

¹³ Там само. — Арк. 27, 59–60, 82.

¹⁴ ЦДАВО. — Ф.5. — Оп. 1. — Спр. 340. — Арк. 1–13, 71.

¹⁵ Область // Большая советская энциклопедия. Третье издание. — М., 1974. — Т.18. — С. 547–557.

¹⁶ ЦДАВО. — Ф.1. — Оп. 2. — Спр. 659. — Арк. 39–40.

¹⁷ Область // Большая советская энциклопедия. Третье издание. — М., 1974. — Т.18. — С.551–555.

кого, Могилівського, Ольгопільського, Проскурівського, Кам'янецького, Ушицького, Ямпільського повітів відповідно. Одеська та Кременчуцька губернії складались з шести повітів кожна. Одеська — з Ананівського, Балтського, Вознесенського, Первомайського, Одеського, Тираспольського; Кременчуцька — з Олександрійського, Золотоношського, Кременчуцького, Хорольського, Черкаського та Чигиринського повітів. Катеринославська губернія складалась з п'яти повітів — Верхньодніпровського, Катеринославського, Криворізького, Новомосковського та Павлоградського. Миколаївська губернія складалась з чотирьох повітів — Дніпровського, Миколаївського, Єлизаветградського, Херсонського. Олександрівська, найменша, з трьох повітів — Бердянського, Мелітопольського та Олександрівського.¹⁸

За таких умов, у 1920-х рр. на Україні почалась заміна всієї системи поділу новою. У 1922 р. відбулося скорочення кількості адміністративно-територіальних одиниць. Так, згідно постанови ВУЦВК від 21 жовтня 1922 р. були ліквідовані Кременчуцька та Запорізька губернії. Запорізька була приєднана до Катеринославської губернії. До цієї ж губернії приєднувався Олександрійський повіт Кременчуцької губернії. Кременчуцький, Золотоношський та Хорольський повіти останньої приєднувались до Полтавської, а Черкаський та Чигиринський до Київської. За вищезначеною постановою Миколаївська губернія приєднувалась до Одеської. Таким чином наприкінці 1922 р. УСРР складалась з дев'яти губерній замість дванадцяти.¹⁹

З метою підготовки і проведення реформи, згідно постанови ВУЦВК від 29 листопада 1922 р., при ВУЦВК була створена Центральна адміністративно-територіальна комісія. До компетенції цієї комісії входила попередня переробка всіх питань, пов'язаних з адміністративно-територіальним поділом УСРР та внесення відповідних змін до законопроектів, з цього питання, на затвердження законодавчими органами.

Одночасно з організацією ЦАТК, згідно вище означеної постанови, для проведення аналогічних робіт, на місцях — в губерніях і повітах, створювались місцеві адміністративно-територіальні комісії. Положення про адміністративно-територіальні комісії, окрім безпосередньо прав цих комісій, охоплювало основні організаційні моменти робіт з районування.²⁰

Фактично, свою роботу ЦАТК почала ще у жовтні 1922 р., про що свідчать протоколи її засідань, циркуляри та розпорядження. Так, до кінця 1922 р. комісія видала чотири циркуляри: перший — від 24 жовтня 1922 р., стосувався питань розробки проектів адміністративно-територіального устрою, порядку їх розгляду і організації губерн-

¹⁸ ЦДАВО. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 659. — Арк. 40–42.

¹⁹ ЗУ України. — 1922. — № 44. — Ст. 655.

²⁰ ЗУ України. — 1922. — № 50. — Ст. 741.

ських та повітових адміністративно-територіальних комісій; другий — від 1 листопада 1922 р. — «Інструкція про порядок ліквідації органів управління і регулювання спірних питань при скасуванні або зміні кордонів адміністративно-територіальних одиниць»; третій — від 11 листопада 1922 р., стосувався питань вибору окружних центрів та строків надання окремими губерніями проектів районування; четвертий — від 26 листопада 1922 р. — «Інструкція зі складання документальних та проектних мап з районування», з відповідними формами та поясненнями. Разом з цим ЦАТК видала ряд розпоряджень губернським комісіям, які носили роз'яснюючий характер, по відношенню до вище вказаних циркулярів. Загалом робота ЦАТК полягала у виданні основних директив та керівництві роботою місцевих комісій.²¹

Структура ЦАТК складалась за принципом міжвідомчих комісій. До її складу входили представники ВУЦВК, Раднаркому, НКВС, Держплану, Наркомфіну, Наркомзему, Вищої Ради народного господарства, Центрального статистичного управління.²² Основні роботи по введенню нового адміністративно-територіального поділу проводилась в ЦАТК. Роботи, які стосувались радянського будівництва, такі як розробка відповідних положень щодо органів управління, концентрувалась в оргвідділі НКВС. Одним з головних підсобних органів ЦАТК була секція по районуванню при Держплані, яка розглядала питання адміністративно-територіального поділу, з метою визначення економічної доцільності заходів з районування. Таким чином, проекти, розроблені місцевими комісіями, спочатку обговорювались в секції з районування Держплану або в оргвідділі НКВС, після чого розглядались ЦАТК та затверджувались.²³

Місцеві, губернські та повітові комісії проводили підготовчу роботу щодо нового поділу, а саме: вивчали адміністративні та економічні умови в існуючих на той момент повітах, складали відповідні проекти поділу.²⁴ Підходи та способи застосування основних принципів районування під час розробки проектів залежали від специфічних особливостей місцевості в різних губерніях. Так, у Волинській губернії, переважно сільськогосподарській, основою проектів адміністративно-територіального поділу стали природно-історичні умови;²⁵ в Полтавській,²⁶

²¹ ЦДАВО. — Ф.5. — Оп. 1. — Спр. 1128. — Арк. 17–43.

²² ЦДАВО. — Ф.1. — Оп. 2. — Спр. 1048. — Арк. 89–94.

²³ ЦДАВО. — Ф.1. — Оп. 3. — Спр. 610. — Арк. 55–62.

²⁴ ЦДАВО. — Ф.1. — Оп. 2. — Спр. 658. — Арк. 95.

²⁵ Матеріали по адміністративно-територіальному делению Вольнской губернии, 1923 г. Вольнская адміністративно-територіальна комісія. — Житомир: Изд. Вольнского губернского отдела управления, 1923. — С. 6.

²⁶ ЦДАВО. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 1080. — Арк. 127–128.

Чернігівській²⁷ та Київській²⁸ губерніях — сільськогосподарські ознаки; в Подільській,²⁹ Одеській та Харківській³⁰ — торгівельне та культурне тяжіння; в Катеринославській³¹ та Донецькій³² — промислові особливості та особливості природних копалин, оскільки ці губернії, на відміну від інших, мали розвинуту промисловість.

Як вказувалось вище, поряд з реформуванням повітової системи поділу та заміною повітів округами, проводилась реорганізація волостей та заміна їх районами. Райони створювались за принципом об'єднання однорідних в господарчо-економічному та побутовому відношенні волостей. Це надавало можливість вибирати районний центр, який був би не тільки адміністративним, а й торгівельно-розподільчим та культурним центром для означеної території. Волості не роздрібнювали, вони входили до складу районів повністю.³³

Таким чином, в результаті роботи ЦАТК та місцевих адміністративно-територіальних комісій, на початку 1923 р. на території України замість 102 повітів було створено 53 округи, а замість 1989 волостей 706 районів (таблиця 1).³⁴

Таблиця 1

№ П/П	Області	Кількість повітів	Кількість округів	Кількість волостей	Кількість районів
1	Волинська	7	3	94	39
2	Донецька	10	7	304	78
3	Катеринославська	13	7	323	87
4	Київська	14	7	251	111
5	Одеська	9	6	249	74
6	Подільська	12	6	143	93
7	Полтавська	14	7	260	89
8	Харківська	11	5	230	77
9	Чернігівська	12	5	135	58

²⁷ Бар Г. Новое административно-территориальное деление Черниговщины // Бюллетень Черниговского губернского статистического бюро. — 1923. — № 1-2. — С. 1-2.

²⁸ Материалы по районированию / Госплан УССР. Секция по районированию. — Х., 1923. — С. 69-72.

²⁹ ЦДАВО. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 680. — Арк. 2-4.

³⁰ Материалы по районированию / Госплан УССР. Секция по районированию. — Х., 1923. — С. 73-77, 87-90.

³¹ ЦДАВО. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 673. — Арк. 15.

³² ЦДАВО. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 1056. — Арк. 1-7.

³³ ЦДАВО. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 610. — Арк. 70.

³⁴ Материалы по районированию / Госплан УССР. Секция по районированию. — Х., 1923. — С. 21.

У Волинській губернії були створені Житомирський, Коростенський та Шепетівський округи; у Донецькій губернії — Луганський, Маріупольський, Старобільський, Таганрозький, Бахмутський, Юзівський та Шахтинський округи; у Катеринославській — Бердянський, Олександрійський, Запорізький, Криворізький, Катеринославський, Мелітопольський та Павлоградський округи; у Київській — Білоцерківський, Бердичівський, Київський, Корсунський, Уманський, Малинський, Черкаський; у Одеській — Балтський, Первомайський, Херсонський, Миколаївський, Одеський, Єлисаветградський округи; у Подільській — Гайсинський, Вінницький, Проскурівський, Кам'янецький, Могилівський, Тульчинський; у Полтавській губернії — Золотоношський, Кременчуцький, Лубенський, Прилуцький, Полтавський, Роменський округи; у Харківській — Богодухівський, Сумський, Харківський, Куп'янський, Ізюмський округи; у Чернігівській губернії — Ніжинський, Новгород-Сіверський, Конотопський, Сновський та Чернігівський округи.³⁵

Затверджена ВУЦИКом норма чисельності населення для району від 25 тис. до 40 тис. та для округу від 400 тис. до 600 тис. виконувалась не завжди. Відхилення від неї, як в сторону збільшення, так і в сторону зменшення допускалась лише в тих випадках, коли існували явні невідповідності між щільністю населення та іншими ознаками економічного та адміністративного характеру. Округи, в яких чисельність населення була меншою за норму, знаходились у лісовій та степовій полосі України, де щільність населення була невеликою, оскільки доведення їх до норми призвело б до створення адміністративно-територіальних одиниць, завеликих за розміром. Такими були Малинський округ Київської губернії, де чисельність населення складала 316655 чоловік, Куп'янський та Ізюмський округи Харківської губернії з чисельністю населення 355504 та 362758 чоловік відповідно; Бердянський — Катеринославської губернії де чисельність населення складала 364698 чоловік; Маріупольський — Донецької губернії з чисельністю населення 326990 чоловік; Чернігівський та Сновський — Чернігівської губернії з чисельністю населення 324832 та 336145 чоловік відповідно.

Округи, в яких чисельність населення була вищою за норму, мали своїми центрами губернські міста. Такими були Одеський, у якому чисельність населення складала 951402 чоловіки, Харківський — 1081772 чоловіки, Київський — 960621 чоловік, Катеринославський — 621843 чоловіки, Полтавський — 685592 чоловіки, Бахмутський з населенням 690799 чоловік, округи. Не

³⁵ Административно-территориальное деление Украины. По данным ЦАТК. — Х., 1923. — С. 8–42.

дивлячись на перевищення норми населення, окружні центри були досить потужними для того, щоб обслуговувати підвідомчу територію.³⁶

Новий поділ УСРР був затверджений дев'ятьма постановами ВУЦВК від 7 березня 1923 р. — окремими для кожної губернії.³⁷ Також були затверджені положення про губернські, окружні, районні з'їзди Рад та їх виконкоми.³⁸ Першим документом, який окреслював первинну структуру та права округів, а також структуру та права місцевих органів влади, стало положення «Про окружні з'їзди Рад та окружні виконавчі комітети», яке було затверджене ВУЦВК 30 травня 1923 р. В ньому вказувалось, що окружний з'їзд рад скликається окружними виконкомом один раз на рік, за розрахунком, від районних з'їздів рад — один делегат на дві тисячі жителів, а від рад міст, фабрично-заводських селищ, фабрик та заводів — один делегат на чотириста виборців. Крім того, окружні з'їзди рад могли скликатись за надзвичайних обставин, на вимогу 1/3 всіх районних виконкомів округу, або за пропозицією губернського виконавчого комітету. До компетенції окружних з'їздів рад належали бюджетні питання, питання звітності та дотацій, а також питання взаємодії місцевих установ та установ урядових, які знаходились на території округу, але не підпорядковувались окружним виконкомом.

Склад окружних виконкомів вибирався один раз на рік у кількості двадцяти членів та п'яти кандидатів до них. Зі складу вибиралась президія, до якої входили голова окрвиконкому, його заступник та три члени. На базі окрвиконкомів утворювались окружні економічні ради, інспекції (народної освіти, соціального забезпечення та праці), статбюро, а також відділи управління, фінансовий, продовольчий, військовий, місцевого господарства, охорони здоров'я та земельного управління. Таким чином, у порівнянні з правами повітових органів управління, права окружних органів управління були значно розширені, оскільки за положенням 1923 р. до їх компетенції були віднесені питання, які раніше розглядались губернськими органами — місцевого бюджету та дотацій.

Районні з'їзди зад скликались районними виконкомом з складу всіх рівнів Рад, існуючих на території району, з розрахунку один делегат на п'ятсот виборців від кожної сільради та один делегат на сто виборців від кожного міста, фабрично-заводських селищ, заводів та військових частин один раз на рік. Строки скликання з'їздів затверджувались окрвиконкомом.

³⁶ Там само. — С. 43–122.

³⁷ ЗУ України. — 1923. — № 18, 19. — Ст. 304–314.

³⁸ ЗУ України. — 1923. — № 20, 21. — Ст. 317–319.

В залежності від характеру районного центру, райони класифікувались на сільські та сільсько-міські. Склад райвиконкомів вибирався строком на один рік, кількістю три члени та два кандидати для сільських районів, та п'ять членів та два кандидати для сільсько-міських районів. До компетенції райвиконкомів належали питання господарчого, фінансового та культурного життя. Так, на місцях розроблявся районний бюджет, який затверджувався окружними з'їздами рад. Райони самостійно збирали податки та накладали адміністративні стягнення, видавали постанови. Районні органи управління майже повністю отримали права повітових.

Загалом за рахунок скорочення кількості адміністративних одиниць скоротилась і чисельність адміністративного апарату: губерньського, за рахунок передачі частини його функцій окрвиконкомам — на 25%, окружного, що був раніше повітовим — на 61%, районного — раніше волосного — на 47%.³⁹ Про якісь інші переваги здійснених змін на цьому етапі говорити було зарано.

³⁹ ЦДАВО. — Ф.1. — Оп. 3. — Спр. 610. — Арк. 27–30.